

ZAKLJUČAK

Crnogorci su sa stanovišta fizičke antropologije smatrani najtipičnijim predstavnicima dinarske rase, koja je na njima opisana krajem prošlog vijeka i koja je opšte prihvaćena u svim dosadašnjim klasifikacijama ljudskih rasa, odnosno antropoloških tipova ili skupina ljudskih populacija. Preistorijski paleoantropološki materijal iz Crne Gore, Petrovići kod Nikšića i Mije - Bar, svrstan u period kraja bronzanog i početak gvozdenog doba (X - VI vijek prije n. e.), po masivnosti skeleta, brahikraniji i nekim parametrima lica pokazuje genetičku povezanost sa mezolitskim i ranoeolitskim stanovništvom iz bazena Dunava. Antropološki kompleks stanovništva iz Crne Gore ranog gvozdenog doba ne pokazuje povezanost sa skeletnim materijalom iz prethodnog neolitskog i eneolitskog doba u Crnoj Gori i Jugoslaviji; čiji su skeleti gracilniji, lobanje dolihokrane i lica uska. Kompleks preistorijskog stanovništva ne pokazuje sličnost ni sa antropološkim kompleksom stanovništva istorijskog vremena iz rimskog i slovenskog perioda sa teritorije Crne Gore i Jugoslavije, ali antropološki kompleks svojstven za stanovništvo gvozdenog doba pokazuje sličnost i može se povući genetička povezanost sa srednjovjekovnim skeletnim materijalom sa Čipura - Cetinje, a preko njega sa savremenim stanovništvom Crne Gore.

Srednjovjekovno stanovništvo Crne Gore karakterišu neke morfološke karakteristike, kao izrazita brahikranija i ekstremno velika bizigomatična veličina, po kojima se razlikuju od onovremenih slovenskih i neslovenskih etničkih grupa i naroda Evrope. Današnji Crnogorci nasljeđuju i nastavljaju te ekstremne srednjovjekovne morfološke osobine svojih predaka i pokazuju neke specifične antropološke osobine, među kojima i prisustvo crvenkastog pigmenta u boji kose tzv. rida kosa. Utvrđene antropometrijske i antroposkopske osobine atipične su za dinarski antropološki tip ili dinarski antropološki tip ili dinarsku rasu, kako za srednjovjekovne tako i za savremene skupine populacija u Crnoj Gori, posebno onih u izolatima.

Epohalne promjene Crnogoraca - brahikefalizacija i gracilizacija odstupaju, takođe, od opšteg pravila i pravca i protiču, bar od srednjeg vijeka, na poseban način: po pravcima promjena, intenzitetu, vremenu trajanja i karakterističnom slijedu; različito od drugih slovenskih i evropskih naroda. Brahikranija i širina lica nastavljaju dalji porast u poslednjih pet vjekova, suprotno drugim evropskim narodima.

Što se tiče taksonomije Crnogoraca, treba nastaviti dalja paleoantropološka istraživanja i ispitivanja savremenog stanovništva i rezultate komparirati, na bogatijem materijalu, sa balkanskim i susjednim narodima, da bi se konačno utvrdio antropološki status i Crnogoraca i njima susjednih naroda.